

Vägledning i frågor om att avsluta affärsförbindelse, verklig huvudman och person i politiskt utsatt ställning

Beslutad av Simpts styrgrupp i mars 2019

Innehållsförteckning

5.3 Avsluta affärsförbindelse.....	4
Måste en affärsförbindelse avslutas när det finns brister i kundkännedomen?	4
Måste en affärsförbindelse avslutas efter att en misstanke har rapporterats?	5
Kan en kund nekas att ta ut sina tillgodohavanden?	5
Hur hanteras reglerna om tystnadsplikt (meddelandeförbudet)?.....	5
7.1.4–7.1.4.2 Verklig huvudman	7
Hur förhåller sig registreringslagen till penningtvättslagen?	7
Verklig huvudman för en fysisk person	8
Verklig huvudman för juridisk person	8
Ska en verklig huvudman eller alternativt verklig huvudman alltid utses?	8
Hur omfattande ska en utredning om verklig huvudman vara?	8
Vad gäller vid svår genomträngliga strukturer?	9
Vad innebär undantaget för bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad?.....	9
Vad gäller beträffande dotterbolag till bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad?.....	9
Verklig huvudman för en juridisk person p.g.a. direkt ägande eller kontroll	10
Vad innebär presumtionsreglerna?	10
Verklig huvudman p.g.a. indirekt ägande eller kontroll.....	10
Vad innebär presumtionsregeln?	10
Metoder för att beräkna verkligt huvudmannaskap vid indirekt ägande eller kontroll	14
Mer än 25 procent av det totala antalet röster i varje ägarled.....	14
Associationsrättslig metod	16
Matematisk metod	18
Vad innebär kontroll tillsammans med närstående?	19
Hur utövas den yttersta kontrollen i juridiska personer som inte är aktiebolag?	19
Hur utreds verklig huvudman för en stiftelse?.....	19
Hur utreds verklig huvudman för en trust?.....	19
Hur utreds verklig huvudman för ett handelsbolag eller kommanditbolag?.....	20
Hur utreds verklig huvudman i en förening?	20
Hur utreds verklig huvudman för en filial?.....	20
Hur utreds verklig huvudman för svenska myndigheter?	20
Hur utreds verklig huvudman för svenska statliga bolag?	21
Vad innebär det att den alternativa verkliga huvudmannen är en person i politiskt utsatt ställning?	21
Hur utreds verklig huvudman för svenska kommuner och landsting?	22

Hur utreds verklig huvudman för svenska kommunala bolag och landstingsbolag?	22
Hur utreds verklig huvudman för utländska ambassader i Sverige?.....	22
I vilken omfattning kan verksamhetsutövare förlita sig på Bolagsverkets register över verkliga huvudmän?.....	23
Riskbaserad utredning om verklig huvudman.....	24
Låg risk.....	24
Normal risk	24
Hög risk.....	24
Hur kontrolleras en verklig huvudmans identitet?	25
Hur kontrolleras en alternativ verklig huvudmans identitet?	26
Hur kan identiteten på en verklig huvudman till utländsk juridisk person kontrolleras?.....	26
Hur kan uppgifter om verklig huvudman hållas uppdaterade?	27
Måste affärsförbindelsen avbrytas om uppgifterna om verklig huvudman på en befintlig kund inte kan uppdateras?.....	27
7.1.6 Person i politiskt utsatt ställning, PEP	28
Inledning.....	28
När kan s.k. PEP-listor användas?	28
Hur omfattande information bör lämnas till kunden i de fall fråga ställs om dennes PEP-status?..	28
8.5.2 Vilka faktorer bör beaktas vid bedömningen av om relationen med en tidigare PEP även efter 18 månader ska behandlas som vara förknippad med hög risk?	29

Simpts vägledning tas fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna del av vägledningen är branschgemensam. Den är relevant för alla verksamhetsutövare, om inte annat anges. Vägledningen ska läsas tillsammans med och kompletterar den grundläggande vägledningen inom kundkännedom. Rubriknumreringen motsvarar numreringen i den grundläggande vägledningen.

I denna del av vägledningen hänvisas till lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen), lagen (2017:631) om registrering av verkliga huvudmän (registreringslagen) och till Finansinspektionens föreskrifter (2017:11) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsföreskrifterna).

5.3 Avsluta affärsförbindelse

Måste en affärsförbindelse avslutas när det finns brister i kundkännedom?

En affärsförbindelse måste inte alltid avslutas vid bristande kundkännedom.

Verksamhetsutövaren bör göra en analys över de kunder där kundkännedom är bristfällig och avgöra om risken med kunden ändå kan hanteras på ett godtagbart sätt. När verksamhetsutövaren anser att risken kan hanteras, finns det inte skäl att avsluta affärsförbindelsen. Risken kan i vissa fall hanteras genom att kunden inte tillåts göra nya transaktioner förrän kundkännedom är uppdaterad.

Verksamhetsutövare kan ha kunder för vilka kundkännedom inte kan anses vara komplett enligt nuvarande regler. Det kan röra sig om kundförhållanden som ingicks innan det fanns några krav på att vidta åtgärder för kundkännedom. Det kan också röra sig om kunder där kundkännedom var komplett vid en tidpunkt, men där antingen regelverkskraven eller kundens förhållanden har ändrats. Verksamhetsutövaren måste då vidta åtgärder för kundkännedom och bedöma om den bedömda risken för penningtvätt och finansiering av terrorism kan hanteras.

Brister i kundkännedom när det gäller en befintlig kund kan komma att bestå, trots att verksamhetsutövaren vidtar åtgärder för att inhämta kundkännedom. Det kan t.ex. vara så att kunden inte lämnar efterfrågade uppgifter eller, i förekommande fall, underlag som styrker lämnade uppgifter. Detta innebär dock inte automatiskt att affärsförbindelsen måste avslutas.

I många av de fall där bristerna består, trots verksamhetsutövarens åtgärder, handlar det om passiva kunder som har mindre tillgodohavanden i form av pengar på ett konto, fondandelar eller värdepapper på en depå. I vissa fall kan det t.o.m. finnas anledning att anta att kunden inte längre är medveten om att denne har de aktuella tillgångarna. Om kundens transaktionshistorik inte uppvisar avvikelser och kundens engagemang är föremål för transaktionsgranskning som fångar upp tecken på avvikande

transaktioner, kan risken hanteras genom att kunden inte tillåts göra nya transaktioner förrän kundkännedomen är uppdaterad.

Om kunden däremot inte vill besvara frågor eller inkomma med begärda uppgifter eller om svar eller uppgifter inte bedöms som tillräckliga eller är orimliga, och bristen medför att verksamhetsutövaren inte kan hantera risken eller upprätthålla en tillräcklig transaktionsgranskning, ska affärsförbindelsen avslutas enligt 3 kap. 1 § penningtvättslagen.

Måste en affärsförbindelse avslutas efter att en misstanke har rapporterats?

Det finns inte någon skyldighet att alltid avsluta en affärsförbindelse när kunden har rapporterats till Polismyndigheten med anledning av en misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Hur verksamhetsutövaren ska hantera en rapporterad kund måste avgöras från fall till fall, beroende på vilken verksamhet som kunden bedriver, vilka tjänster och produkter kunden har och hur de rapporterade transaktionerna har genomförts. Det krävs endast skälig grund att för att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism för att rapportering ska ske. Det är med andra ord en låg misstankegrad som krävs. Verksamhetsutövaren måste alltid bedöma om denne har tillräcklig kännedom om kunden för att kunna hantera risken och det gäller även för en rapporterad kund. För vissa kunder kan det därför räcka med skärpt övervakning eller att de tjänster/produkter som kunden har använt vid misstänkta transaktioner avslutas. I andra fall kan risken anses vara så hög att verksamhetsutövaren bedömer det nödvändigt att avsluta hela affärsförbindelsen.

Ett sätt att hantera en rapporterad kund är att låta avtalet löpa ut (när det är möjligt) för att därefter inte ingå något nytt avtal med kunden. Innan avtalet har löpt ut bör verksamhetsutövaren tillämpa skärpt övervakning på kunden.

Verksamhetsutövaren bör ha rutiner för att hantera de kunder som har rapporterats till Polismyndigheten. Rutinerna är viktiga också för att de anställda ska ges konkret vägledning hur de ska agera när det gäller tidigare rapporterade kunder.

Kan en kund nekas att ta ut sina tillgodohavanden?

En kund kan inte nekas att ta ut sina kontotillgodohavande. Detta gäller även vid misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det enda undantaget är om tillgångarna är föremål för dispositionsförbud enligt 4 kap. 11 § penningtvättslagen, penningbeslag enligt 12 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott eller kvarstad.

En verksamhetsutövare kan dock neka en kund att genomföra *en viss typ av transaktion* för att ta ut sina tillgodohavanden, om banken på skälig grund kan misstänka att transaktionen utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Kunden kan t.ex. nekas att göra en utlandsbetalning eller överföring till en annan persons konto och i stället få ta ut sina medel direkt t.ex. via postväxel, bankgiro eller kontant.

Hur hanteras reglerna om tystnadsplikt (meddelandeförbudet)?

En verksamhetsutövare får inte avslöja för kunden eller för någon utomstående att det finns misstankar mot kunden eller att kunden har rapporterats eller uppgifter har lämnats till Polismyndigheten (4 kap. 9 § första stycket penningtvättslagen).

När en affärsförbindelse avslutas på grund av misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism, kan verksamhetsutövaren alltså inte motivera detta med att det finns misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det finns dock inget hinder mot att informera kunden om

skyldigheten att ha tillräcklig kundkännedom och att det saknas sådan, vilket innebär att affärsförbindelsen måste avslutas.

I vissa fall kan ett röjande dock inte undvikas (till följd av skyldigheten att avstå från en transaktion, skyldigheten att avstå från att inleda en affärsförbindelse eller att avsluta en affärsförbindelse). Att kunden alltså kan ha förstått att verksamhetsutövaren har fattat misstankar, är inte ett brott mot tystnadsplikten. Detta följer av 4 kap. 9 § andra stycket p 5 penningtvättslagen. Syftet med den bestämmelsen är att en verksamhetsutövare inte ska låta bli att t.ex. avsluta en affärsförbindelse på grund av risken att bryta mot tystnadsplikten.

7.1.4–7.1.4.2 Verklig huvudman

Hur förhåller sig registreringslagen till penningtvättslagen?

Bestämmelser om verklig huvudman finns både i penningtvättslagen och i registreringslagen. Syftet med tabellen nedan är att visa vilka huvudsakliga skillnader som finns mellan de två lagarna.

En sak att särskilt notera är att en juridisk person, som inte har någon verklig huvudman, ska anmäla detta förhållande för registrering. Även när registeruppgiften anger att någon verklig huvudman inte finns, ska verksamhetsutövaren utreda om någon verklig huvudman finns. När en verklig huvudman saknas, ska en alternativ verklig huvudman utses. Detta kan bl.a. föranleda att verksamhetsutövaren ställer frågor till kunden.

Tabell skillnader mellan registreringslagen och penningtvättslagen

Registreringslagen	Penningtvättslagen
Lagen riktar sig, med vissa undantag, till alla juridiska personer.	Lagen riktar sig endast till sådana fysiska och juridiska personer som bedriver verksamhet som omfattas av penningtvättslagen (se 1 kap. 2 § penningtvättslagen).
Reglerna utgår inte från ett riskbaserat förhållningssätt (prop. 2016/17:173 s. 446)	Reglerna utgår från ett riskbaserat förhållningssätt.
Kravet på registrering syftar till att skapa transparens och öppenhet i de juridiska personerna och på så sätt förebygga penningtvätt och finansiering av terrorism.	Kravet på åtgärder för kundkännedom syftar till att verksamhetsutövare ska känna sina kunder så väl att de förstår vilka risker som kunden kan förknippas med och därigenom motverka att de utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism.
En juridisk person kan registrera att denne saknar verklig huvudman.	Verksamhetsutövare måste identifiera en verklig huvudman. Om en sådan saknas måste en alternativ verklig huvudman utses.
Flera juridiska personer undantas från kravet på registrering: Staten Landsting och kommuner Kommunalförbund och samverkansorgan Juridiska personer över vilka staten, landsting, kommuner, kommunalförbund och samverkansorgan, var för sig eller tillsammans har ett direkt eller indirekt bestämmande inflytande Noterade aktieföretag Dödsbon Konkursbon	Endast juridiska personer som är noterade aktieföretag undantas från kravet på utredning om verklig huvudman.

Verklig huvudman för en fysisk person

I de flesta fall finns det inte någon verklig huvudman när kunden är en fysisk person, utan kunden agerar för egen räkning. Det kan dock förekomma situationer när en kund, som är en fysisk person, handlar till förmån för någon annan på ett sådant sätt att denne "någon annan" är verklig huvudman. Det rör sig oftast om bulvan- eller målvaktsförhållanden.

Uppstår en misstanke om att en kund inte agerar för egen räkning, måste en utredning göras. Det kan ske genom att ytterligare frågor ställs till kunden eller att sökningar görs i öppna källor.

Verksamhetsutövaren bör vara uppmärksam på tecken som kan tyda på att kunden handlar för någon annans räkning t.ex.;

- att kunden inte kan redogöra för syftet med de produkter och tjänster som efterfrågas,
- att kundens svar på kundkännedomfrågor verkar inrepeterade eller att personen talar efter ett manus,
- att det finns andra fysiska personer i närheten som verkar bevaka kunden, eller
- att kunden får in pengar på sitt konto som direkt överförs till någon annans konto.

Det förekommer att det i avtalsvillkoren för många finansiella tjänster och produkter anges att produkten eller tjänsten endast får användas för kundens egen räkning. Att använda tjänsten eller produkten för att agera för någon annans räkning, kan innebära att kunden bryter mot avtalsvillkoren.

Att en kund företräds av någon annan ska inte sammanblandas med verkligt huvudmannaskap. Detta kan vara fallet när kunden företräds av legala ställföreträdare eller ombud, t.ex. vårdnadshavare, förmyndare, god man eller fullmaktshavare. Dessa är alltså inte att anse som verkliga huvudmän.

Verklig huvudman för juridisk person

Ska en verklig huvudman eller alternativ verklig huvudman alltid utses?

En verklig huvudman eller alternativ verklig huvudman ska alltid utses.

Enligt 3 kap. 8 § första stycket penningtvättslagen ska en verksamhetsutövare utreda om kunden har en verklig huvudman. En sådan utredning ska alltså *alltid* göras. Om det står klart att kunden inte har någon verklig huvudman eller när det finns anledning att anta att den person som har identifierats som verklig huvudman inte är den verkliga huvudmannen, ska en alternativ verklig huvudman utses enligt tredje stycket i samma bestämmelse.

Det måste alltså alltid fastställas en verklig huvudman för alla juridiska personer, utom då det finns uttryckliga undantag i penningtvättslagen (bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad).

Hur omfattande ska en utredning om verklig huvudman vara?

Det är upp till varje verksamhetsutövare att bedöma omfattningen och utformningen av de åtgärder som vidtas för att utreda kundens kontroll- och ägarstruktur samt identifiera verklig huvudman.

En verklig huvudmannautredning kan i bland bli omfattande och innefatta flera led av ägande och kontroll.

Utredningen ska (när kunden är en juridisk person, en trust eller en liknande juridisk konstruktion) omfatta åtgärder för att förstå kundens ägarförhållanden och kontrollstruktur. Om kunden har en verklig huvudman ska verksamhetsutövaren vidta åtgärder för att kontrollera den verkliga huvudmannens identitet (3 kap. 8 § första stycket penningtvättslagen).

Hur ingående utredningen ska vara måste avgöras utifrån den risk som kunden kan anses innebära enligt verksamhetsutövarens allmänna riskbedömning och riskklassificering av kunden. Verksamhetsutövaren ska vidta *rimliga* åtgärder för att förstå kundens ägar- och kontrollstruktur (prop. 2016/17:173 s. 242).

Uppgifterna från kunden – även uppgift om vem som är vd, styrelseordförande eller motsvarande befattningshavare för att utreda vem som är att anse som alternativ verklig huvudman – inhämtas som regel genom en blankett (i pappersform eller via ett webbgränssnitt) och ofta med ett intygande om uppgifternas riktighet och med förbindelse från kunden att hålla verksamhetsutövaren informerad om det sker förändringar som påverkar det verkliga huvudmannskapet. Vid mer komplexa ägarstrukturer kan ägandet illustreras i ett organisationsschema.

Vad gäller vid svår genomträngliga strukturer?

En alternativ huvudman får inte utses i de fall verksamhetsutövaren inte har klarlagt ägar- och kontrollstrukturen. Det innebär att verksamhetsutövaren måste kunna konstatera att ingen verklig huvudman finns innan en alternativ verklig huvudman kan utses. Om en verklig huvudman inte kan utses på grund av en svår genomtränglig struktur, har fullgod kundkännedom inte uppnåtts, vilket innebär att en affärsförbindelse inte får etableras. Detsamma gäller i de fall ägar- och kontrollstrukturen förändras under affärsförbindelsens gång på ett sådant sätt att den inte kan klarläggas i den löpande uppföljningen. Det kan då finnas anledning att avsluta affärsförbindelsen.

Vad innebär undantaget för bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad?

Aktiebolag, vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige eller inom EES eller på en motsvarande marknad utanför EES, behöver inte anmäla uppgift om verkliga huvudmän för registrering till registret över verkliga huvudmän (1 kap. 2 § andra stycket p 2 registreringslagen). Verksamhetsutövare behöver inte heller utreda ägarförhållanden och kontrollstruktur i ett sådant aktiebolag (3 kap. 8 § andra stycket penningtvättslagen).

Skälet till undantaget är att bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad är föremål för regleringar som säkerställer transparens.

Ett bolag kan vara upptaget till handel på flera reglerade marknader.

Vad gäller beträffande dotterbolag till bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad?

Dotterbolag till bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad omfattas inte av undantaget i 3 kap. 8 § andra stycket penningtvättslagen, om inte deras egna aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad.

Bakgrunden till att aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad är undantagna är att annan reglering ställer krav på att de ska offentliggöra information (jfr prop. 2016/17:173 s. 242). I den mån det inte går att konstatera att det gäller motsvarande krav för dotterbolaget är detta alltså inte undantaget.

Inom ramen för det fortsatta arbetet kan vägledning komma att tas fram i fråga om hur verklig huvudman utreds för dotterbolag till bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad.

Verklig huvudman för en juridisk person p.g.a. direkt ägande eller kontroll

Vad innebär presumtionsreglerna?

Om inte annat följer av omständigheterna i det enskilda fallet finns det i 1 kap. 4–6 §§ registreringslagen presumtionsregler för att identifiera vilken eller vilka person/er som kan antas utöva den yttersta kontrollen över en juridisk person och som därigenom är verklig huvudman.

1 kap. 4 § punkten 1

Det kan antas att en fysisk person som kontrollerar mer än 25 procent av det totala antalet röster i en juridisk person har sådan yttersta kontroll att denne är en verklig huvudman.

Regeln medför att fler än en person kan vara verklig huvudman i en juridisk person.

I det enskilda fallet kan en verksamhetsutövare riskbaserat anse att också en lägre grad av rösträttskontroll innebär att någon är att anse som verklig huvudman. Verksamhetsutövaren kan dock inte sätta gränsen högre än 25 procent. Vid bedömningen behöver tas i beaktande att aktier i ett aktiebolag kan ha olika röstvärde (upp till tio gånger¹). Det är antalet röster som räknas, inte antalet aktier.

1 kap. 4 § punkterna 2 och 3

En fysisk person kan anses vara verklig huvudman till följd av att personen har andra kontrollmöjligheter än rösträttskontroll. Det är fallet när:

- personen har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i styrelsen eller motsvarande befattningshavare (punkten 2), eller
- det finns avtal med ägare, medlem eller den juridiska personen som medger motsvarande kontroll (punkten 3), dvs. kontroll enligt punkten 1 eller 2 i bestämmelsen, eller
- det följer av föreskrifter i den juridiska personens bolagsordning eller bolagsavtal eller motsvarande att kontroll kan utövas enligt punkten 1 eller 2 i bestämmelsen (punkten 3). Ett aktieägaravtal kan innehålla villkor som medför att en person som innehar relativt liten andel räknat i aktier eller insatt kapital kan ha getts ett avgörande inflytande över den juridiska personen.

Verklig huvudman p.g.a. indirekt ägande eller kontroll

Vad innebär presumtionsregeln?

Även kontroll som utövas indirekt – genom annan/andra juridiska person/er – kan medföra att en person är att anse som verklig huvudman (1 kap. 4 § andra stycket registreringslagen). Det är t.ex. fallet då en fysisk person utövar den yttersta kontrollen över en eller flera juridiska personer som i sin tur utövar kontroll över kunden, genom t.ex. mer än 25 procent av det totala antalet röster.

Indirekt kontroll i en juridisk person kan vara svår att fastställa, beroende på hur bolags- och ägarstrukturen ser ut.

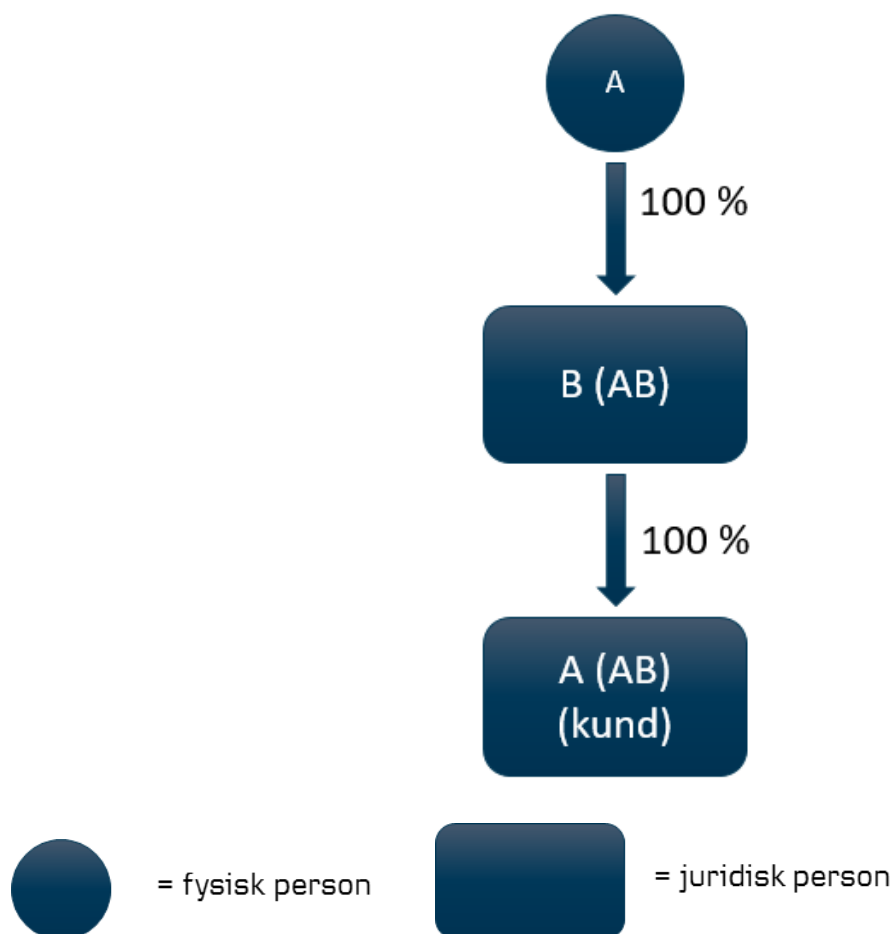
Både ägande och kontroll har relevans för att bestämma vem som är den verkliga huvudmannen. I de allra flesta fall kommer antalet röster att korrespondera med ägande- och kontrollandelen i den

¹ 4 kap. 5 § aktiebolagslagen (2005:551)

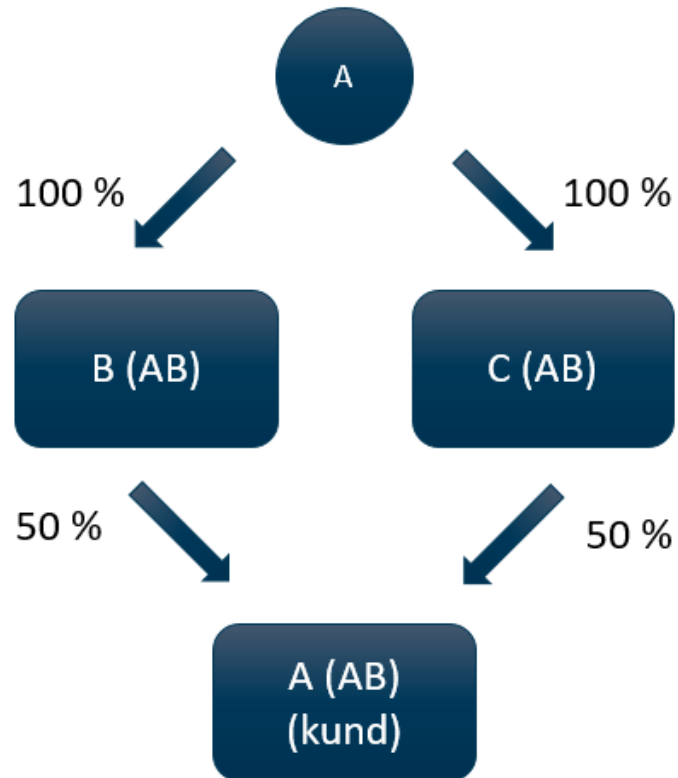
juridiska personen. I de fall där så inte är fallet, ska i stället avgörande vikt fästas vid möjligheterna att kontrollera den juridiska personen.

I motiven till registreringslagen (prop. 2016/17:173 s. 564) ges följande tre exempel på indirekt kontroll. Bilderna har tagits fram inom Simpt för att illustrera de olika situationerna. I illustrationen är dock A (AB) kund.

- 1) En fysisk person, A, kontrollerar samtliga röster i ett aktiebolag, B (AB). Det på detta sätt kontrollerade aktiebolaget kontrollerar i sin tur samtliga röster i ett annat aktiebolag, A (AB). I en sådan situation ska den fysiska personen A antas utöva den yttersta kontrollen över båda aktiebolagen. Kontrollen av det bolag som ägs av det mellanliggande aktiebolaget är indirekt.

- 2) En fysisk person, A, kontrollerar rösterna i två aktiebolag, B (AB) och C (AB), till 100 procent. Aktiebolagen B (AB) och C (AB) kontrollerar i sin tur aktiebolag A (AB) med vardera 50 procent av rösterna. Den fysiska personen A har då kontrollen över aktiebolag A (AB) genom indirekt kontroll och ska anses vara verklig huvudman i A (AB).

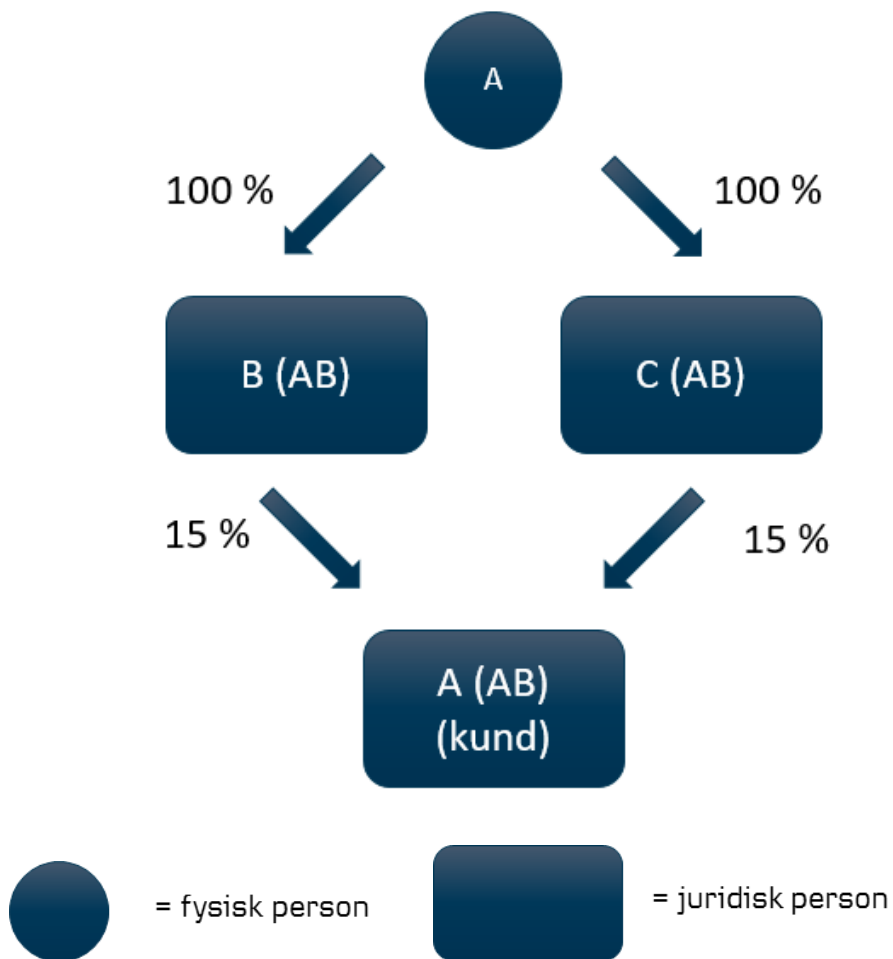

= fysisk person

= juridisk person

- 3) Detsamma är fallet om aktiebolagen B och C i exemplet ovan (2) vardera kontrollerar 15 procent av rösterna i aktiebolag A (AB), eftersom den fysiska personen genom två juridiska personerna sammantaget kan utöva kontroll över 30 procent av rösterna i aktiebolag A (AB).

Metoder för att beräkna verkligt huvudmannaskap vid indirekt ägande eller kontroll

Det finns i princip två olika metoder som har identifierats och som tillämpas i branschen vid beräkning av verkligt huvudmannaskap vid indirekt ägande eller kontroll enligt 1 kap. 4 § andra stycket registreringslagen. Det finns också ytterligare en metod – den matematiska metoden – som kan användas som ett komplement till de andra två metoderna.

I vägledningen förespråkas inte någon metod framför någon annan. Det är upp till den enskilde verksamhetsutövaren att avgöra vilken metod som är lämplig att använda och att kunna motivera sitt val av metod. Det bör noteras att det finns för- och nackdelar med samtliga metoder och det åligger verksamhetsutövaren att analysera och beakta dessa inför valet av metod.

Det handlar dels om en metod enligt vilken det föreligger verkligt huvudmannaskap vid mer än 25 procent av det totala antalet röster i varje ägarled, dels beräkning enligt den s.k. associationsrättsliga metoden, som utgår från att det krävs att den fysiska personen utövar faktisk eller verklig kontroll i den juridiska person som kontrollerar kunden, för att denne ska anses vara verklig huvudman. Det finns också en matematisk metod. Den matematiska metoden bör dock inte tillämpas ensamt, utan kan i stället utgöra en del i processen, dvs. som ett komplement till andra metoder för att utreda vem eller vilka som ska anses vara verklig huvudman.

Metoderna bygger på en presumtion för verkligt huvudmannaskap. Det är alltid viktigt att se till hela ägar- och kontrollstrukturen, exempelvis om det förekommer ägande genom flera bolag. Utredningen ska genomföras i syfte att fastställa vilken eller vilka identifierade personer, om någon, som ytterst kontrollerar den juridiska personen. Om utredningen visar på avvikelser i förhållande till det resultat som presumptionsreglerna innebär, bör detta motiveras och dokumenteras.

Kontroll av kunden genom indirekt kontroll definieras i artikel 3.6 a i fjärde penningtvättsdirektivet (direktiv [EU] 2015/849). Artikel 3.6 a är svårtolkad vad gäller frågan om samma nivå på kontroll genom ägande eller innehav av röster ska tillämpas inte bara med avseende på det första ägarledet utan också beträffande de som indirekt utövar inflytande i kunden. När det gäller indirekt ägande används uttrycket "står under...kontroll". Frågan är om innebörden av detta skiljer sig från det inledande uttrycket "ytterst äger eller kontrollerar". Frågan har inte berörts av den svenska lagstiftaren i det svenska lagstiftningsarbetet.

Illustrationerna nedan utgår endast från procentuell kontroll av det totala antalet röster. Hänsyn tas inte till att det kan finnas andra kontrollmöjligheter (genom t.ex. möjlighet att utse eller avsätta mer än hälften av den juridiska personens styrelseledamöter, aktieägaravtal eller innehav av s.k. golden shares).

Illustrationerna visar utfallet vid användningen av respektive metod för en och samma kund. Grönmarkering visar verkligt huvudmannaskap.

Mer än 25 procent av det totala antalet röster i varje ägarled

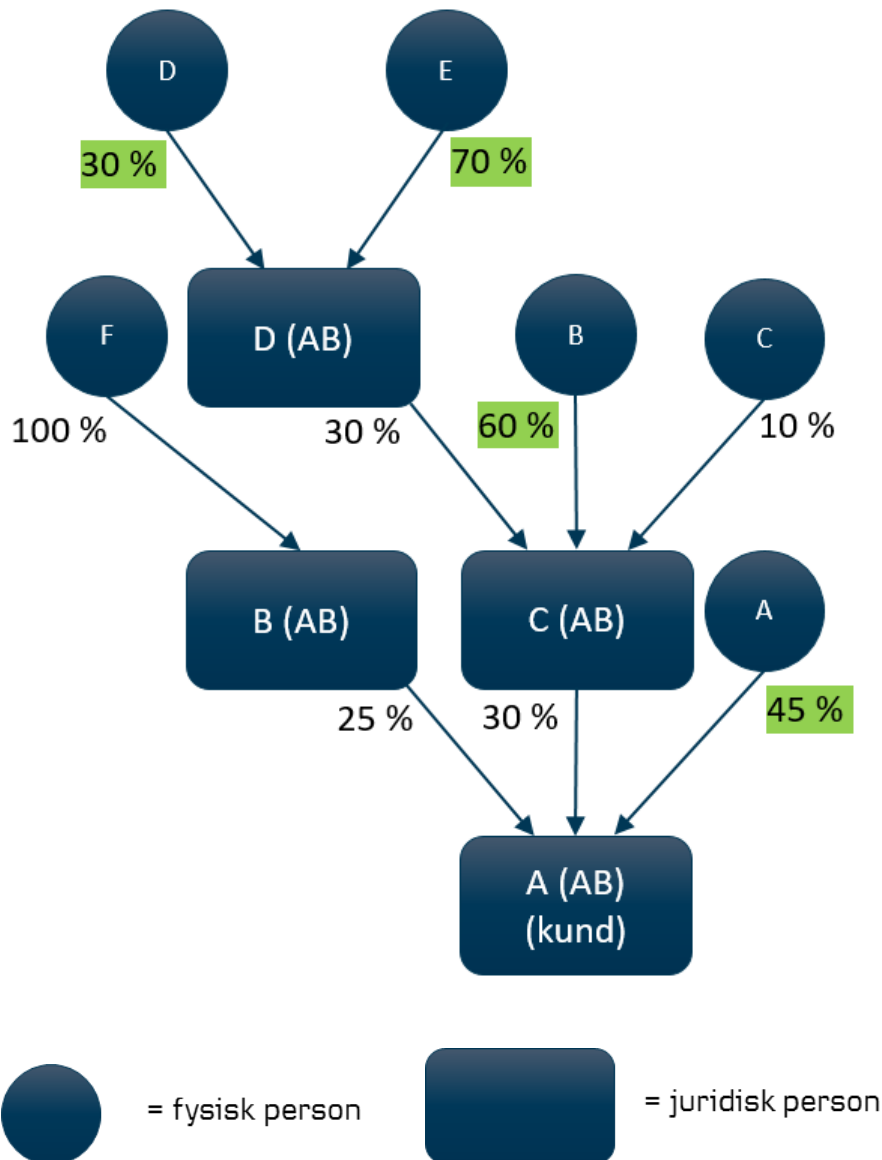
Denna metod innebär att en fysisk person som har mer än 25 procents rösträttskontroll i en juridisk person, som i sin tur har mer än 25 procents rösträttskontroll i en juridisk person, som är verksamhetsutövarens kund, blir verklig huvudman i kunden.

Metoden anses följa av 1 kap. 4 § registreringslagen som delvis implementerar artikel 3.6 a fjärde penningtvättsdirektivet (direktiv [EU] 2015/849). Av direktivets artikel 3.6 a följer att ett aktieinnehav på 25 procent + 1 aktie eller en ägandandel på mer än 25 procent i kunden som innehas av en företagsenhet, som står under en eller flera fysiska personers kontroll, eller av flera företagsenheter, som står under samma fysiska persons eller personers kontroll, ska vara en indikation på indirekt ägande. I

1 kap. 4 § registreringslagen används uttrycket "den yttersta kontrollen" i såväl första stycket (som handlar om direkt kontroll) som i andra stycket (som handlar om indirekt kontroll). Enligt första stycket innebär kontroll över mer än 25 procent en presumtion för yttersta kontroll/direkt kontroll. Eftersom samma uttryck används för indirekt kontroll kan det tolkas som att det ska ges samma innebörd som i första stycket, dvs. att mer än 25 procent kontroll gäller för varje ägarled och därmed också vid beräkning av indirekt kontroll. I exemplet som illustreras nedan är A, B, D och E verkliga huvudmän i kunden A (AB).

Detta är en av två metoder som de europeiska tillsynsmyndigheterna (Esa) år 2012 identifierade att medlemsstaterna använde för att beräkna verkligt huvudmannaskap vid indirekt ägande och kontroll.² Rapporten hänför sig till kraven i det tredje penningtvättsdirektivet. Den andra metoden var den matematiska.

Illustration mer än 25 procent av det totala antalet röster i varje ägarled

² JC/2011/096 AMLTF/2011/05 EBA, ESMA and EIOPA's Report on the legal, regulatory and supervisory implementation across EU Member States in relation to the Beneficial Owners Customer Due Diligence requirements under the Third Money Laundering Directive [2005/60/EC]

Associationsrättslig metod

Den associationsrättsliga metoden tar sin utgångspunkt i vem som associationsrättsligt har ”mer än 25 procent” rösträttskontroll i kunden. För att indirekt kontroll ska anses föreligga krävs enligt metoden mer än 50 procents rösträttskontroll i den juridiska person – eller, vid flera led, de juridiska personer – som kontrollerar mer än 25 procent av det totala antalet röster i kunden

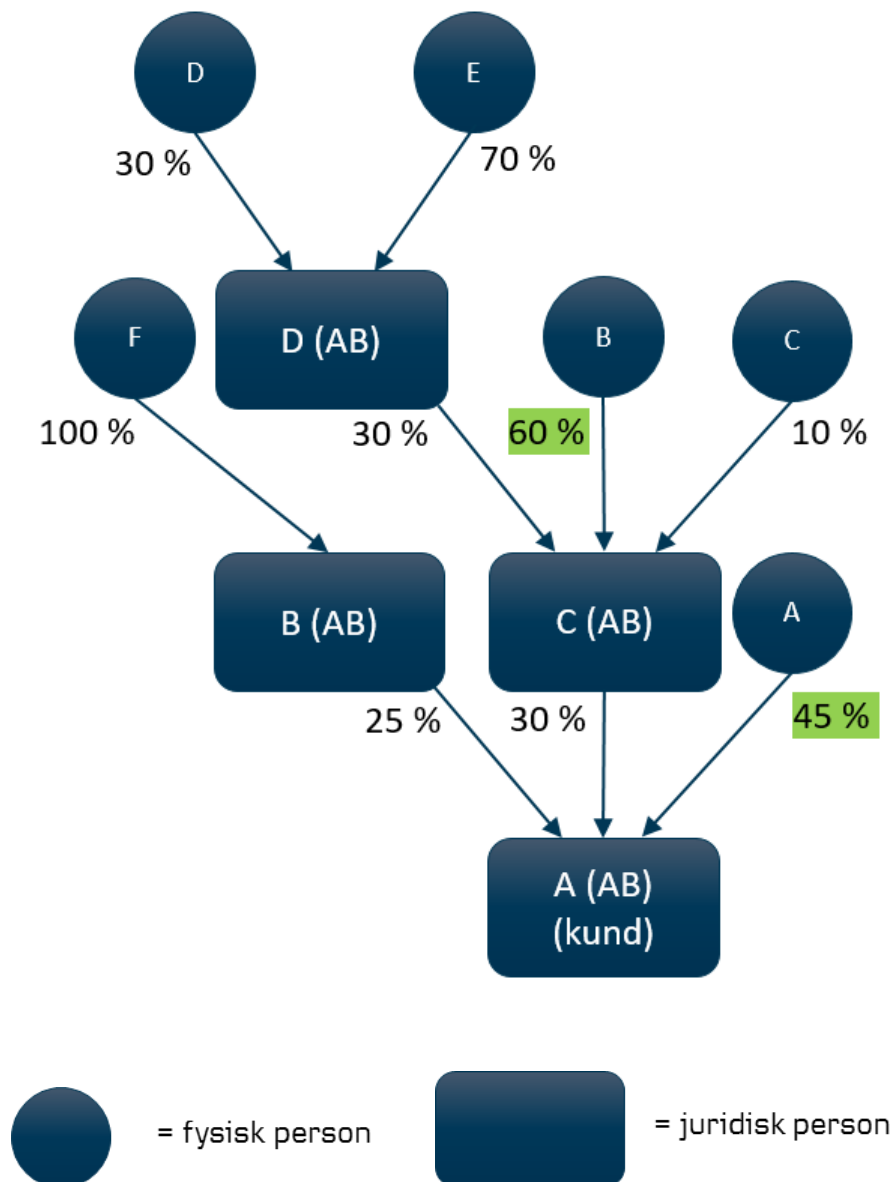
Den associationsrättsliga metoden innebär i exemplet som illustreras nedan att de fysiska personerna D och E som har 30 respektive 70 procents rösträttskontroll i D (AB), inte är att anse som verklig huvudman i kunden A (AB), eftersom den rösträttskontroll om 30 procent som D (AB) har i C (AB) inte innebär associationsrättslig kontroll i kunden. Däremot kan de fysiska personerna D och E vara att anse som verklig huvudman i D (AB), enligt presumptionsregeln för direkt rösträttskontroll. I exemplet är A och B verkliga huvudmän i kunden.

Financial Action Task Force (Fatf) anger inte någon nivå på kontroll vid indirekt ägande eller kontroll. Metoden anses följa av artikel 3.6 a fjärde penningtvättsdirektivet (direktiv [EU] 2015/849), som delvis implementeras i 1 kap. 4 § registreringslagen. Av artikel 3.6 a följer att ett aktieinnehav på 25 procent + 1 aktie eller en ägandeandel på mer än 25 procent i kunden som innehas av en företagsenhet, som står under en eller flera fysiska personers kontroll, eller av flera företagsenheter, som står under samma fysiska persons eller personers kontroll, ska vara en indikation på indirekt ägande. Enligt denna formulering krävs inte att aktieinnehavet eller ägandeandelen ska avse allt eller varje nivå av ägande (”every level”). Innehavet på 25 procent + 1 aktie tar dessutom, enligt direktivet, sikte på ägande *i kunden*. Även detta kan tolkas som att det inte krävs en ägarandel om 25 procent + 1 aktie i *varje* ägarled, utan endast av den företagsenhet som direkt äger kunden. I nästkommande led krävs ”kontroll”, dvs. ett ägande som överstiger 50 procent.³

Den associationsrättsliga metoden illustreras på nästa sida.

³ Jfr t.ex. 1 kap. 11 § aktiebolagslagen (2005:551)

Illustration associationsrättslig metod

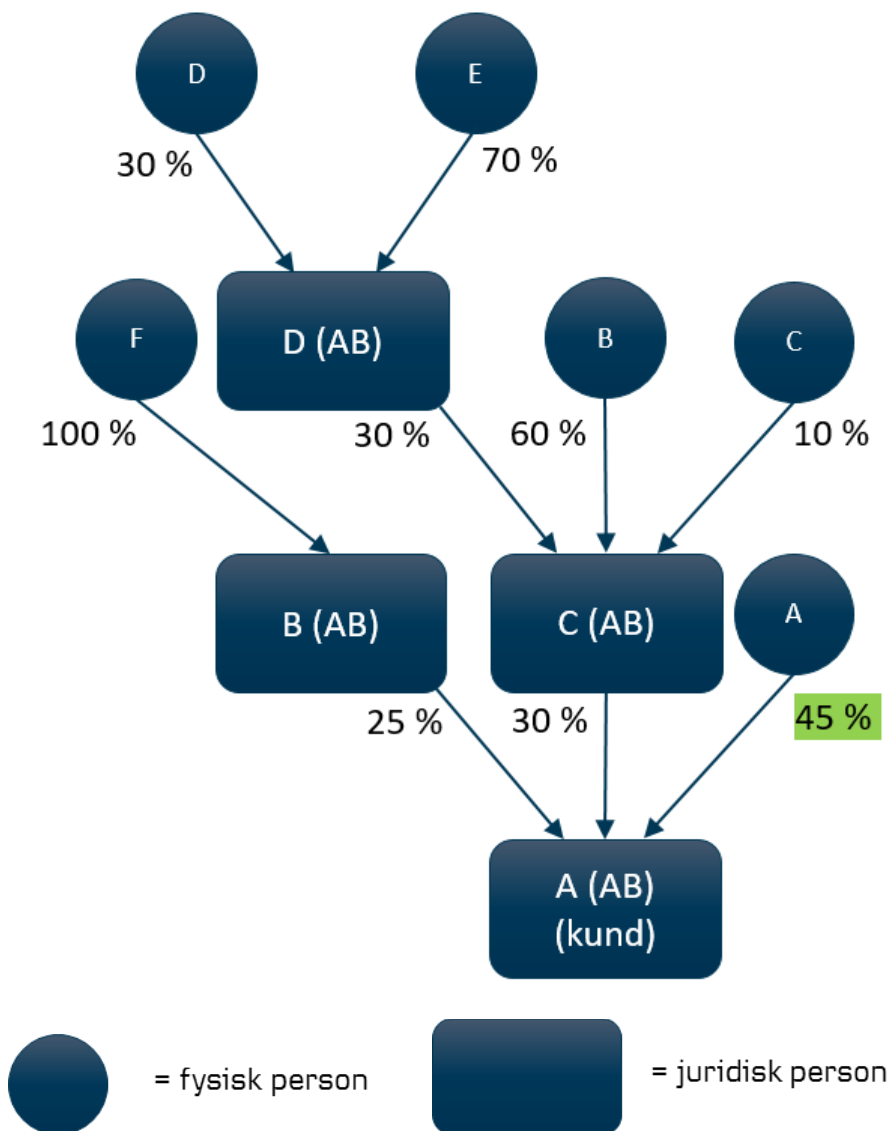

Matematisk metod

Denna metod innebär i exemplet som illustreras nedan att en fysisk person, B, som har 60 procent rösträttskontroll i en juridisk person C (AB), som i sin tur har 30 procent rösträttskontroll i verksamhetsutövarens kund, innehar 18 procent (60×30) kontroll i kunden och är därmed inte att anse som verklig huvudman. Om den fysiska personen i stället har 30 procent rösträttskontroll i ägarbolaget, som i sin tur äger 60 procent i verksamhetsutövarens kund, blir resultatet detsamma ($30 \times 60 = 18$ procent). Inte heller detta förhållande skulle innebära verkligt huvudmannaskap. I exemplet är endast A verklig huvudman i kunden A (AB).

Den matematiska metoden kan användas som en särskild metod för kontroll när någon t.ex. kontrollerar kunden via flera olika bolag, men utan att det finns någon kontroll bolagen emellan och där någon av de övriga presumtionsreglerna inte är tillämplig beträffande den aktuella personen. Ett exempel skulle kunna vara att F, i illustrationen nedan, byts ut mot C. C skulle då kontrollera ($0,3 \times 0,1$) 3 procent genom C(AB) och 25 procent genom B(AB), totalt 28 procent av kunden och därmed vara verklig huvudman.

Illustration matematisk metod

Vad innebär kontroll tillsammans med närstående?

I samband med att verklig huvudman kontrolleras ska det kontrolleras om en fysisk person kan anses ha den yttersta kontrollen tillsammans med en eller flera närstående (1 kap. 5 § registreringslagen).

Med närstående avses make, registrerad partner, sambo, barn och deras make, registrerad partner eller sambo samt föräldrar.

Bestämmelsen innebär att en person inte ska kunna undkomma att bli identifierad som verklig huvudman genom att sprida ut ägandet på familjemedlemmar med vilka personen har en intressegemenskap.

Regeln om kontroll tillsammans med närstående kan aktualiseras när två närstående personer vardera kontrollerar 15 procent av rösterna i en juridisk person. I ett sådant fall anses båda personerna vara verkliga huvudmän eftersom de gemensamt kontrollerar mer än 25 procent. Är en av personerna ett minderårigt barn bör dock som regel endast vårdnadshavaren anses vara den juridiska personens verkliga huvudman.

Utredningen ska vara riskbaserad. En högre bedömd risk med kunden innebär krav på en större utredningsinsats och tvärt om i de fall risken bedöms låg.

Hur utövas den yttersta kontrollen i juridiska personer som inte är aktiebolag?

I juridiska personer som inte är aktiebolag kan den yttersta kontrollen uppkomma genom sådant som medlemskap eller föreskrifter i den juridiska personens stadgar.

Hur utreds verklig huvudman för en stiftelse?

Stiftelser, som bildas genom att egendom avskiljs för att varaktigt förvaltas som en självständig förmögenhet för ett bestämt ändamål, har vare sig några ägare eller medlemmar. En stiftelse förvaltas antingen av en styrelse (egen förvaltning) eller av en förvaltare (anknuten förvaltning).

Verklig huvudman för en stiftelse (1 kap. 6 § registreringslagen) antas vara:

- Om stiftelsen har egen förvaltning; ledamöterna i styrelsen eller motsvarande befattningshavare.
- Om stiftelsen har anknuten förvaltning; förvaltarens styrelseledamöter eller personer med motsvarande funktion.
- Destinatärerna, om dessa består av en genom stiftelseförordnandet identifierbar krets personer som kan få del av en väsentlig andel av stiftelsens utdelade medel. Ett riktmärke kan vara 15 procent (prop. 2016/17:173 s. 458).

I likhet med vad som gäller för juridiska personer med ägare eller medlemmar är det av vikt att verksamhetsutövaren, vid behov, undersöker om en eller flera av de personer som identifieras genom presumtionen utövar mer kontroll över den juridiska personen än övriga. Det kan exempelvis vara motiverat att endast betrakta styrelseordföranden eller i verksamheten mer aktiva styrelseledamöter som verkliga huvudmän i en stiftelse med en större styrelse.

Hur utreds verklig huvudman för en trust?

Det går inte att bilda trustar i Sverige, däremot kan verksamhetsutövare ha utländska trustar som kunder.

En trust är ett juridiskt arrangemang (dock inte någon juridisk person) där en eller flera av förvaltarna görs juridiskt ansvariga för att hålla tillgångar till nytta för en eller flera förmånstagare.

Förmånstagare kan vara individer (i bland omyndiga), verksamhetsutövare, välgörenhetsprojekt eller till och med klasser/grupper av förmånstagare.

Förvaltarna är ansvariga för att förvalta trusten och uppfylla önskemålen hos personen som har placerat tillgångarna i trusten. Sådana önskemål kan vara nedskrivna i ett testamente eller någon annan typ av juridiskt bindande dokument. För att säkerställa att förvaltarna följer trustens villkor kan en person utses att leda och begränsa förvaltarna. Det finns ett antal olika typer av trustar eller stiftelseliknande arrangemang som varierar från land till land.

För en trust anses följande personer vara verkliga huvudmän (1 kap. 7 § registreringslagen).

- Personen (om denne fortfarande lever) som placerat tillgångarna i trusten (instiftaren),
- förvaltarna till trusten,
- personen (om det finns en sådan) som utsetts till att leda eller begränsa förvaltarna till trusten (beskyddaren),
- förmånstagaren/na, eller
- annan person som utövar den yttersta kontrollen över trusten.

Till skillnad från bestämmelserna i 1 kap. 4–6 §§ registreringslagen är bestämmelsen avseende trustar inte utformad som en presumptionsregel. Det innebär att bestämmelsen innehåller en uttömmande reglering av frågan om vem som är verklig huvudman i en trust. Verksamhetsutövaren ska således betrakta samtliga personer som identifieras enligt bestämmelsen som verkliga huvudmän.

Hur utreds verklig huvudman för ett handelsbolag eller kommanditbolag?

I handelsbolag och kommanditbolag ska presumptionsreglerna i 1 kap. 4–6 §§ registreringslagen tillämpas på förhållandet mellan bolagsmännen. Det innebär att om ett handelsbolag har tre delägare, som alla har lika stora möjligheter att kontrollera bolaget, är samtliga att anse som verkliga huvudmän.

I ett kommanditbolag kan kommanditdelägaren vara verklig huvudman, trots att personen har ett begränsat ansvar i verksamhetsutövaren. Bedömningen får göras från fall till fall. Graden av inflytande är en faktor som bör ges stor betydelse.

Hur utreds verklig huvudman i en förening?

I en förening med endast tre medlemmar är samtliga verkliga huvudmän om de har samma rösträtt på årsstämman.

I en förening med flera medlemmar, exempelvis en bostadsrättsförening (oftast), blir det aktuellt att utse en alternativ verklig huvudman enligt 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen. Vd, styrelseordförande eller motsvarande befattningshavare är alternativ verklig huvudman.

Hur utreds verklig huvudman för en filial?

En filial är inte en egen juridisk person. I stället ska verklig huvudman utredas för den juridiska person som filialen tillhör.

Hur utreds verklig huvudman för svenska myndigheter?

Svenska myndigheter är juridiska personer, men kan inte sägas ha någon verklig huvudman genom ägande. Det innebär att bestämmelsen om alternativ verklig huvudman i 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen blir tillämplig. Generaldirektören, styrelseordföranden eller motsvarande befattningshavare anses vara alternativ verklig huvudman.

Uppgifter om vilka dessa personer är går i allmänhet att få fram från myndighetens hemsida. Någon djupare utredning om kontrollstruktur bedöms i de flesta fall inte behöva göras.

Om det är motiverat utifrån det riskbaserade förhållningssättet, t.ex. om en myndighet förefaller vara föremål för korruption, kan en noggrannare utredning av kontrollstrukturen i myndigheten behöva göras. Vid denna utredning kan det identifieras andra eller ytterligare personer som det kan vara motiverat att anse som verkliga huvudmän.

Hur utreds verklig huvudman för svenska statliga bolag?

Staten kan bedriva verksamhet i bolagsform och då vara ägare i bolag. Staten anses inte ha någon verklig huvudman genom ägande.

Staten har (i oktober 2018) 47 hel- och delägda bolag, varav två är börsnoterade. Dessa bolag bedriver olika typer av verksamhet. Information om vilka dessa bolag är samt statens ägarandel i bolagen finns på regeringens hemsida.

De bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad omfattas av undantaget i 3 kap. 8 § andra stycket penningtvättslagen. För dessa behöver verksamhetsutövaren inte identifiera någon verklig huvudman.

När staten är helägare eller majoritetsägare i ett bolag utses en alternativ verklig huvudman enligt 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen i bolaget. Det är då bolagets vd, styrelseordförande eller motsvarande befattningshavare som är alternativ verklig huvudman.

När staten är delägare (ej majoritetsägare) i andra bolag än sådana som är upptagna till handel på en reglerad marknad, kan det finnas en verklig huvudman bland övriga ägare. Om det inte finns någon verklig huvudman tillämpas 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen. Vd, styrelseordföranden eller motsvarande befattningshavare i bolaget är alternativ verklig huvudman.

För bolag som kontrolleras av andra stater, måste en bedömning göras av risken i det enskilda fallet. Det är inte möjligt att, på samma sätt som beträffande svenska statliga bolag (jfr 2 kap. 4 § penningtvättslagen), generellt anse att dessa medför låg risk. Den bolagsstyrningsmodell som tillämpas i landet blir relevant för utredningen.

Vad innebär det att den alternativa verkliga huvudmannen är en person i politiskt utsatt ställning?

Om kundens verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning, PEP, ska verksamhetsutövaren vidta vissa skärpta kundkännedomåtgärder enligt 3 kap. 19 § penningtvättslagen.

Vd och styrelseordförande i statliga bolag omfattas av definitionen av PEP (1 kap. 8 § p 5 a och 9 § p 7 penningtvättslagen). Förekomsten av en PEP innebär i sig att kunden ska anses medföra förhöjd risk. Samtidigt anses svenska statliga bolag generellt sett vara förknippade med lägre risk, vilket också följer av 2 kap. 4 § penningtvättslagen, där det framgår att om kunden är en stat, ett landsting, en kommun eller motsvarande eller en juridisk person som sådana rättssubjekt har ett direkt eller indirekt bestämmande inflytande över, är det omständigheter som kan tyda på att risken för penningtvätt och finansiering av terrorism är låg. När förekomsten av PEP vägs mot andra omständigheter som indikerar att kundrelationen är förknippad med lägre risk, bör det kunna leda till att de åtgärder som måste vidtas enligt 3 kap. 19 § penningtvättslagen kan hållas på en mindre omfattande nivå. Det kan t.ex. innebära att efterforskning av medlens ursprung kan inskränkas till en fråga till kunden och att uppföljningsintervallen kan vara längre jämfört med kunder som konstaterats medföra hög risk.

Hur utreds verklig huvudman för svenska kommuner och landsting?

Varken kommuner eller landsting anses ha en verklig huvudman genom ägande. Både kommuner och landsting har visserligen medlemmar. Medlem i en kommun är den som är folkbokförd i kommunen, äger fast egendom i kommunen eller ska betala kommunalskatt där. Medlem i ett landsting är den som är medlem i en kommun inom landstinget. Eftersom medlemsantalet alltid är mycket stort går det dock inte att fastställa en verklig huvudman baserat på medlemskap. I stället ska alternativregeln i 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen tillämpas, dvs. en alternativ verklig huvudman utses.

Både kommunernas och landstingens organisation regleras i kommunallagen (2017:725). Kommunens beslutande organ är kommunfullmäktige, som ska ha en ordförande samt en eller flera vice ordföranden. Kommunfullmäktige tillsätter kommunstyrelsen, som leder och samordnar förvaltningen av kommunens angelägenheter. Vid tillämpningen av 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen kan kommunfullmäktiges och eventuellt också kommunstyrelsens ordförande (inkl. vice ordföranden) anses vara kommunens alternativa verkliga huvudmän. Vilka dessa personer är framgår i allmänhet av kommunens hemsida.

Landstingen är organiserade på motsvarande sätt som kommuner, med landstingsfullmäktige och landstingsstyrelse. Vid tillämpningen av 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen kan landstingsfullmäktiges och eventuellt också landstingsstyrelsens ordförande (inkl. vice ordföranden) anses vara landstingets alternativa verkliga huvudmän. Vilka dessa personer är framgår i allmänhet av landstingets hemsida.

Hur utreds verklig huvudman för svenska kommunala bolag och landstingsbolag?

Både kommuner och landsting kan bedriva verksamhet i bolagsform och då vara ägare i bolag. Varken kommuner eller landsting anses ha en verklig huvudman genom ägande.

De bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad omfattas av undantaget i 3 kap. 8 § andra stycket penningtvättslagen. För dessa behöver verksamhetsutövaren inte identifiera någon verklig huvudman.

När kommunen eller landstinget är helägare eller majoritetsägare i ett bolag finns visserligen alternativ verklig huvudman i kommunen eller landstinget (se under frågan Hur utreds verklig huvudman för svenska kommuner och landsting), men eftersom den verkliga huvudmannen utses i kunden, ska en alternativ verklig huvudman utses enligt 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen i bolaget. Det är då det kommunala bolagets respektive landstingsbolagets vd, styrelseordförande eller motsvarande befattningshavare som är alternativ verklig huvudman.

När kommunen eller landstinget är delägare (ej majoritetsägare) i bolaget kan det finnas en verklig huvudman bland övriga ägare. Om det inte finns någon verklig huvudman bland övriga ägare utses alternativ verklig huvudman i bolaget enligt 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen. Det är det kommunala bolagets respektive landstingsbolagets vd, styrelseordförande eller motsvarande befattningshavare som är alternativ verklig huvudman.

Hur utreds verklig huvudman för utländska ambassader i Sverige?

En utländsk ambassad i Sverige kan i det närmaste liknas vid en utländsk myndighet. När ambassaden är kund finns det inte någon verklig huvudman, utan det blir i stället aktuellt att göra en utredning enligt 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen. Utgångspunkten är att det är ambassadören som är "motsvarande befattningshavare" och därmed alternativ verklig huvudman.

Ambassadörer omfattas av definitionen av person i politiskt utsatt ställning, PEP. En konsekvens av att ambassadören betraktas som verklig huvudman blir därför att skärpta åtgärder för kundkännedom ska vidtas beträffande ambassaden.

I vilken omfattning kan verksamhetsutövare förlita sig på Bolagsverkets register över verkliga huvudmän?

Det är inte helt klart när och under vilka förutsättningar som verksamhetsutövare kan förlita sig på registret över verkliga huvudmän. Klart är dock att kontroll mot registret i *vissa fall* är en tillräcklig åtgärd.

I *vissa fall* kan det alltså vara tillräckligt att förlita sig på registret över verkliga huvudmän, men det är inte alltid en tillräcklig åtgärd för att uppfylla kravet på identifiering av den verkliga huvudmannen (prop. 2016/17:173 s. 242). Enligt Finansinspektionen innebär det riskbaserade förhållningssättet att verksamhetsutövare inte alltid kan förlita sig enbart på registret över verkliga huvudmän, utan omfattningen av åtgärderna bestäms utifrån risken för penningtvätt och finansiering av terrorism (Finansinspektionens beslutspromemoria, FI Dnr 16–2467 s. 21).

När kontroll mot registret inte bedöms vara en tillräcklig åtgärd, är det inte heller alltid tillräckligt att fråga kunden om uppgifterna i registret är korrekta. Verksamhetsutövaren måste därför riskbaserat avgöra i vilka situationer som en mer omfattande utredning och kartläggning av kundens ägar- och kontrollstruktur behöver göras och när dokumentation för att verifiera uppgifterna ska hämtas in. Frågan om det finns en skyldighet att t.ex. efterforska förekomsten av ett aktieägaravtal har lagstiftaren besvarat med att undersökningsskyldigheten avgörs av den risk som kan förknippas med en viss kund (prop. 2016/17:173 s. 454).

Avseende juridiska personer som antingen inte gjort någon anmälan till registret eller som har anmält att det inte finns någon verklig huvudman, måste verksamhetsutövaren vidta andra åtgärder. Innan verksamhetsutövaren utser en alternativ verklig huvudman i de fall den juridiska personen anmält att det inte finns någon verklig huvudman, bör verksamhetsutövaren göra en utredning om det finns en verklig huvudman.

Användningen av registret blir annorlunda beträffande utländska juridiska personer. Åtgärder kan, beroende på bedömd risk i affärsrelationen, exempelvis bestå i att inhämta uppgifterna från kunden, kontrollera kundens uppgifter mot hemlandets register över verkliga huvudmän eller använda tillgängliga kommersiella tjänster avseende verksamhetsutövarinformation. Registret över verkliga huvudmän kan användas om en riskindikator genom att det där flaggas upp när Bolagsverket fått information om att en uppgift om verklig huvudman för en juridisk person inte är korrekt. Om verksamhetsutövaren använder registret och upptäcker sådana flaggor bör verksamhetsutövaren kontakta kunden och be om en förklaring.

Med tiden kommer registret att innehålla historik och sedan Bolagsverkets e-tjänst utvecklats ytterligare, kan verksamhetsutövare följa om en kund har anmält ändring av verklig huvudman ofta, något som skulle kunna indikera högre risk.

Det bör noteras att det i dag inte finns någon skyldighet för verksamhetsutövare att använda registret för att utreda verklig huvudman. Det bör vidare noteras att verksamhetsutövare som använder registret ska anmäla till Bolagsverket om det finns anledning att misstänka att uppgifterna i registret är felaktiga (3 kap. 5 § registreringslagen).

Det bör dock också noteras att det i promemorian Genomförande av 2018 års ändringsdirektiv till EU:s fjärde penningtvättsdirektiv (Fi2018/03025/B) föreslås att verksamhetsutövarers utredning om kunden har en verklig huvudman ska omfatta registerkontroll. Med registerkontroll avses att uppgifter hämtas

från ett register som omfattas av registreringslagen. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Riskbaserad utredning om verklig huvudman

Nedan anges vilka åtgärder som kan vara lämpliga att vidta utifrån ett rent riskresonemang. I vissa fall kan verksamhetsutövarens allmänna riskbedömning indikera att vissa produkter och tjänster innebär låg risk, vilket kan innebära att förenklade åtgärder är tillräckliga, om det inte finns omständigheter som föranleder en annan bedömning (se prop. 2016/17:173 s. 265 och 266). I andra fall kan risken med kundrelationen inte initialt bedömas som låg. Däremot kan det bli aktuellt att bedöma risken som låg i den fortlöpande uppföljningen.

Vad som sägs om förlitandet på uppgifter i registret över verkliga huvudmän gäller endast för de juridiska personer som omfattas av registreringslagen – d.v.s. svenska juridiska personer, utländska juridiska personer som driver verksamhet i Sverige och svenska fysiska personer med hemvist i Sverige som förvaltar trustar eller liknande – och som anmält uppgift om verklig huvudman till registret.

Låg risk

Om risken som kan förknippas med kundrelationen bedöms som låg, kan verksamhetsutövaren förlita sig på Bolagsverkets register över verkliga huvudmän för uppgift om verklig huvudman och kontroll av verklig huvudmans identitet. För det fall kunden inte har gjort anmälan till registret eller kunden har anmält till registret att det inte finns någon verklig huvudman, kan uppgift inhämtas från kunden. Mindre aktivitet kan alltså läggas på att själv bedöma om uppgifterna är korrekta och tillförlitliga.

Normal risk

Om risken som kan förknippas med kundrelationen bedöms som normal, bör utredningen åtminstone bestå av att kunden ombeds att redogöra för sina ägarförhållanden och kontrollstruktur. Uppgifter kan också inhämtas från registret över verkliga huvudmän. Verksamhetsutövaren bör själv bedöma huruvida de insamlade uppgifterna är korrekta och tillförlitliga, d.v.s. självständigt avgöra om kontroll- och ägarstrukturen är logisk samt vem som är att anse som verklig huvudman.

Hög risk

I de mer riskfyllda fallen ökar behovet av att verksamhetsutövaren gör mer långtgående utredningar. Vid hög risk bör t.ex. de insamlade uppgifterna verifieras mot andra källor, exempelvis reviderade årsredovisningar, stadgar, aktiebok eller liknande. Det kan också i dessa fall krävas undersökningar av eventuella aktieägaravtal eller bolagsavtal.

Illustration över inhämtande av uppgifter om verklig huvudman

Riskenivå	Uppgifter kan inhämtas från	Bedömning av vem som är kundens verkliga huvudman kan göras av
Låg risk	<ul style="list-style-type: none">• Registret över verkliga huvudmän, eller• Kunden	Verksamhetsutövaren eller kunden
Normal risk	<ul style="list-style-type: none">• Kunden• Uppgifter kan också inhämtas från registret över verkliga huvudmän	Verksamhetsutövaren
Hög risk	<ul style="list-style-type: none">• Kunden, och• ytterligare källor, t.ex. aktiebok.• Uppgifter kan också inhämtas från registret över verkliga huvudmän	Verksamhetsutövaren

Om det under utredningens gång framkommer information eller uppgifter som tyder på att kunden verkar medföra en högre risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism än vad verksamhetsutövaren initialt bedömde, bör åtgärderna anpassas därefter. Det skulle exempelvis kunna handla om att bolagsstrukturen inkluderar länder som inte uppfyller EU:s eller Financial Action Task Force's (Fatf) standard eller att verksamheten inte har ett uppenbart lagligt och ekonomiskt syfte. Detsamma gäller om det finns anledning för verksamhetsutövaren att misstro de uppgifter som kunden lämnat eller att det finns misstanke om att bolagsstrukturen är konstruerad i syfte att dölja en fysisk person som har kontroll. I dessa fall krävs fortsatt utredning för att uppnå en fullgod kundkännedom.

Hur kontrolleras en verklig huvudmans identitet?

En verklig huvudmans identitet ska kontrolleras i enlighet med 3 kap. 8 § första stycket penningtvättsföreskrifterna. Det innebär kontroll mot externa register, relevanta uppgifter från kunden eller andra tillförlitliga uppgifter som verksamhetsutövaren tagit del av.

Om den verkliga huvudmannen har ett svenskt personnummer och är folkbokförd i Sverige är bedömningen, om inte kunden eller dennes affärsförbindelse av andra skäl bedöms vara förenad med förhöjd risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism, att det är tillräckligt att de uppgifter som har hämtats in från registret över verkliga huvudmän stäms av mot t.ex. statens personadressregister (Spar).

Verksamhetsutövaren kan alltså riskbaserat avgöra hur den verkliga huvudmannens identitet ska kontrolleras och verifieras. Finns det inte några indikationer på att uppgifterna inte stämmer, behöver några mer omfattande utredningar för identifiering och verifiering sällan göras.

Om den verkliga huvudmannen inte har ett svenskt personnummer och är bosatt utomlands, kan verksamhetsutövaren, utifrån bedömd risk, behöva begära en kopia av dennes identitetshandling, och i förekommande fall kräva att identitetshandlingen är vidimerad.

Hur kontrolleras en alternativ verklig huvudmans identitet?

Identiteten på en alternativ verklig huvudman (som har identifierats enligt 3 kap. 8 § tredje stycket penningtvättslagen) ska kontrolleras enligt 3 kap. 8 § andra stycket penningtvättsföreskrifterna.

Kontrollen ska ske i enlighet med vad som krävs när det gäller en fysisk person vid fysiskt möte (3 kap. 2 § penningtvättsföreskrifterna) eller fysisk person på distans (3 kap. 5 § penningtvättsföreskrifterna).

Detta innebär att kontroll ska ske vid *fysiskt möte* genom en svensk identitetshandling eller, om sådan saknas, pass eller annan handling som innehåller fotografi av personen och uppgift om medborgarskap.

På *distans* ska identiteten kontrolleras antingen via elektronisk legitimation eller, om det inte finns möjlighet till fullgod elektronisk identifiering, genom de tre stegen i 3 kap. 5 §:

- uppgifter om alternativ verklig huvudmans namn, adress, personnummer eller motsvarande ska inhämtas, och
- uppgifterna ska kontrolleras mot externa register, intyg eller annan motsvarande dokumentation, och
- bekräftelse till den alternativa verkliga huvudmannens folkbokföringsadress eller motsvarande tillförlitlig adressuppgift, inhämtande av vidimerad kopia på den verkliga huvudmannens identitetshandling eller annan motsvarande åtgärd.

Finansinspektionen har förtydligat (FI Dnr 16–2467 s. 19) att de tre stegen är kumulativa, vilket innebär att samtliga måste uppfyllas. Däremot är åtgärderna i det tredje steget alternativa. Finansinspektionen har framhållit att det inte är ett absolut krav att inhämta fysisk kopia på identitetshandling, men att det finns fall då detta kan vara relevant.

Att åtgärderna som ska vidas enligt 3 kap. 5 § 2 c är alternativa innebär att verksamhetsutövaren riskbaserat avgör om en bekräftelse ska skickas till den alternativa verkliga huvudmannens adress, en vidimerad kopia på identitetshandling ska inhämtas eller om annan motsvarande åtgärd ska vidtas.

Det bör noteras att kraven på åtgärder för att kontrollera identiteten på en alternativ verklig huvudman inte ger samma utrymme för ett riskbaserat förhållningssätt som 3 kap. 8 § första stycket ger, som reglerar kontroll av identiteten på den som anses vara *verklig huvudman*. När det gäller en sådan verklig huvudman har verksamhetsutövaren möjlighet att riskbaserat bestämma vilka kontrollåtgärder som är lämpliga i det enskilda fallet. Det bedöms oklart varför det ställs strängare krav på kontroll av en alternativ verklig huvudmans identitet än av andra verkliga huvudmäns identitet. Det bedöms inte motsvaras av exempelvis krav på bättre riskhantering.

Hur kan identiteten på en verklig huvudman till utländsk juridisk person kontrolleras?

Användningen av registret blir annorlunda beträffande utländska juridiska personer som inte bedriver verksamhet i Sverige. Åtgärder kan, beroende på bedömd risk i affärsrelationen, exempelvis bestå i att inhämta uppgifterna från kunden, kontrollera kundens uppgifter mot hemlandets register över verkliga huvudmän eller tillgängliga kommersiella tjänster avseende verksamhetsutövarsinformation.

Många affärsförbindelser ingås på distans. Det gäller inte minst förbindelser med utländska kunder. Det finns ofta svårigheter att uppfylla kraven i 3 kap. 5 § penningtvättsföreskrifterna beträffande såväl inhemska som utländska kunder. Verkliga huvudmän men även företrädare lämnar ogärna ut sina adresser och skickar inte heller gärna en id-kopia. Det är också säkerhetsmässigt problematiskt att det cirkulerar kopior på id-handlingar.

Det bedöms att en ”motsvarande tillförlitlig adressuppgift” i 3 kap. 5 § p 2 c penningtvättsföreskrifterna inte måste avse personens bostadsadress utan kan vara den adress där bolaget har sitt säte. Bekräftelsen skulle därför kunna skickas dit. Detta är en praktiskt genomförbar åtgärd som inte i sig bedöms påverka risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det bör dock noteras att om det finns indikationer på sådant som att verksamheten inte utövas på den adress som bekräftelsen skickas till eller att personen i fråga inte arbetar därifrån, kan andra eller ytterligare åtgärder behöva vidtas.

Ett annat alternativ skulle kunna vara att använda sig av Swift-systemet vid bekräftelsen och skicka den som ett Swift-meddelande, vilket kan anses motsvara eller i vissa fall även bedömas som ett säkrare bekräftelseförfarande.

Hur kan uppgifter om verklig huvudman hållas uppdaterade?

Verksamhetsutövare ska hålla kundkännedomsuppgifterna, inklusive uppgifterna om verklig huvudman, uppdaterade under hela affärsförbindelsen. Verksamhetsutövare måste riskbaserat avgöra hur ofta uppgifterna om verklig huvudman kontrolleras genom den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen. Intervallet bestäms alltså utifrån den bedömda risken med kunden och dennes affärsförbindelse.

För vissa bolag ändras ägande- och kontrollstruktur ofta, vilket kan göra det svårt att hålla uppgifterna aktuella, även om det åligger juridiska personer som omfattas av registreringslagen att anmäla ändrade förhållanden till registret över verkliga huvudmän (2 kap. 3 § andra stycket registreringslagen).

Många verksamhetsutövare träffar av affärsmässiga skäl sina kunder regelbundet. Vid sådana möten kan det vara lämpligt att uppdatera kundkännedomsuppgifterna.

Måste affärsförbindelsen avbrytas om uppgifterna om verklig huvudman på en befintlig kund inte kan uppdateras?

Kundkännedomen ska vara aktuell och tillräcklig för att hantera den bedömda risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det innebär att affärsförbindelser, både löpande och vid behov, ska följas upp (3 kap. 13 § penningtvättslagen). Uppföljningen inbegriper uppgifter om verklig huvudman.

Om kunden inte vill besvara frågor eller inkomma med begärda uppgifter och bristen medför att verksamhetsutövaren inte kan hantera risken eller upprätthålla en tillräcklig transaktionsgranskning, ska affärsförhållandet avslutas enligt 3 kap. 1 § penningtvättslagen.

Vad som är tillräcklig kundkännedom måste verksamhetsutövaren själv avgöra, med utgångspunkt i den risk kunden medför. Avgörande är att den kundkännedom som finns är *tillräcklig* för att avgöra om kunden utnyttjar verksamhetsutövarens produkter och tjänster för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Verksamhetsutövaren ska i vart fall kunna upprätthålla en effektiv transaktionsgranskning (prop. 2016/17: 173 s. 520).

7.1.6 Person i politiskt utsatt ställning, PEP

Inledning

Definitionen av en person i politiskt utsatt ställning, PEP, omfattar inte familjemedlemmar eller kända medarbetare till en sådan person (se 1 kap. 8 § p 5 penningtvättslagen). Däremot ska de krav som gäller för en PEP också tillämpas på familjemedlemmar och kända medarbetare till denne. Verksamhetsutövaren ska alltså, enligt 3 kap. 10 § penningtvättslagen, bedöma om kunden eller kundens verkliga huvudman är en PEP eller en familjemedlem eller känd medarbetare till en sådan person. Om så är fallet, ska verksamhetsutövaren vidta särskilda åtgärder, vilket följer av 3 kap. 19 § penningtvättslagen.

I avsnitt 7.1.6 i den grundläggande vägledningen inom kundkännedom anges vilka funktioner som omfattas av definitionen av en PEP samt vad som avses med familjemedlem och känd medarbetare.

När kan s.k. PEP-listor användas?

När risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är låg, är utgångspunkten att verksamhetsutövaren ska kunna förlita sig på kontroll mot en kommersiellt tillhandahållen lista, en s.k. PEP-lista, för bedömningen av om en kund eller kundens verkliga huvudman är en person i politiskt utsatt ställning, PEP (detta ska ses som ett alternativ till att fråga kunden).

Även i andra fall än när risken är låg kan det vara lämpligt att använda en PEP-lista för att bestämma PEP-status. I dessa fall är dock utgångspunkten att kontroll mot listan, riskbaserat, bör kombineras med andra åtgärder, t.ex. att fråga kunden.

Avgörande för att verksamhetsutövaren ska kunna förlita sig på PEP-listan är att verksamhetsutövaren bedömer dels att den innehåller tillräckliga uppgifter, dels att den är tillförlitlig.

När det finns osäkerhet kring riktigheten i en träff mot PEP-listan, måste verksamhetsutövaren alltid gå vidare med andra undersökningar, t.ex. vid namnlighet utreda om kundens personnummer eller födelsenummer överensstämmer med den data som finns i listan.

Hur omfattande information bör lämnas till kunden i de fall fråga ställs om dennes PEP-status?

Verksamhetsutövaren kan välja att fråga kunden om dennes PEP-status. Det finns inte något krav på hur omfattande information som behöver lämnas till kunden i samband med att frågan ställs huruvida denne, eller dennes verkliga huvudman, är en person i politiskt utsatt ställning, PEP. Det kan räcka med att i en blankett ställa frågan om personen är en PEP – Ja eller Nej – och sedan hänvisa till frågor och svar (Q&A) på företagets hemsida för en närmare förklaring.

Även om det är upp till verksamhetsutövaren att avgöra om informationen till kunden finns på t.ex. företagets hemsida eller i en blankett, är det viktigt att kunden faktiskt förstår frågeställningen. Detta för att verksamhetsutövaren välgrundat ska kunna bedöma kundens/den verkliga huvudmannens PEP-status.

Om verksamhetsutövaren inte använder en s.k. PEP-lista som ett komplement till att fråga kunden, är informationen som förmedlas till kunden kring definitionen av en PEP och att denne har förstått innebörden av denna än viktigare.

Det är dock viktigt att framhålla att verksamhetsutövaren inte behöver fråga kunden om dennes PEP-status för att bedöma om kunden eller kundens verkliga huvudman är en PEP eller en familjemedlem

eller känd medarbetare till en sådan person. Verksamhetsutövaren kan göra den bedömningen på andra sätt, t.ex. genom att ställa olika frågor till kunden om dennes position, eventuellt i kombination med att använda en s.k. PEP-lista. Det finns alltså inte något krav i sig på att verksamhetsutövaren ska förklara innebörden av PEP för kunden.

8.5.2 Vilka faktorer bör beaktas vid bedömningen av om relationen med en tidigare PEP även efter 18 månader ska behandlas som vara förknippad med hög risk?

Det finns inte något entydigt svar på frågan vilka faktorer som ska beaktas. Utgångspunkten för bedömningen bör vara vilken position och inflytande som personen har efter att denne har upphört att vara en person i politiskt utsatt ställning, PEP.

Exempel på riskhöjande faktorer:

- Om personen har varit PEP i en relationsbyggande funktion, t.ex. som ambassadör.
- Om personen i praktiken fortsätter att ha den roll som denne hade i egenskap av PEP.
- Om kunden varit PEP i ett land med hög nivå av korruption och annan relevant brottslighet (t.ex. brottslighet som genererar stora brottsvinster som måste tvättas, exempelvis narkotikabrottslighet).
- Om personen har en ny tjänst eller uppdrag som ger personen makt och inflytande som skulle kunna möjliggöra otillbörlig vinning för egen eller för familjemedlems eller nära medarbetares räkning.

En risksänkande faktor kan vara att personen, efter att ha varit PEP, har pensionerats.